

POSTMODERN DÖNEMDE DEVLETİ MODERNLEŞTİRMEK: YENİ İŞÇİ PARTİSİ'NİN KAMU HİZMETİ ANLAYIŞI*

Hasan Engin ŞENER**

Özet: Makale, postmodern olarak değerlendirilen dönem içindeki en önemli duraklardan biri olan Yeni İşçi Partisi'nin kamu hizmeti anlayışını irdelemektedir. Makalenin iki temel tezinden ilki, yeni sağa özgüymüş gibi görünen postmodern kamu yönetimi anlayışının tam anlamıyla Yeni İşçi Partisi'nde vücut bulduğudur. Bunun temel nedeni, yeni sağın "özel sektör değerlerinin kamu yönetimine uygulanması" olarak özetleyebileceğimiz kamu hizmeti anlayışının eksik halkası olan katılım ilkesinin yeni sol tarafından eklenmesidir. Makalenin ikinci tezi, Yeni İşçi Partisi'nin "Devleti Modernleştirmek" adlı beyaz kitabında belirtilen "kamu yönetiminin modernleştirilmesi" anlayışıyla ilgilidir. Kanımca, burada "modernleşme"den kastedilen, modernliğin eskimiş ve katı kurumlarını yeniden diriltmekten ziyade, "kamu yönetiminin postmodern döneme uyarlanmasıdır." Sonuç olarak, makalede savunulan iki temel tezin ana eksenini, Yeni İşçi Partisi'nin, Muhafazakar Parti ile başlayan dönüşüm sürecinin ikinci ve tamamlayıcı halkası olduğu düşüncesidir.

Anahtar Sözcükler: Yeni İşçi Partisi - muhafazakar parti, postmodern kamu yönetimi, post-fordizm, devleti modernleştirmek, kamu hizmeti.

GİRİŞ

Yeni İşçi Partisi (YİP), yeni dönüşümlerin kazandığı yeni boyutun bir ifadesidir. Yeni sağa endekslenmiş görünen postmodern dönem siyasetin, yalnızca sağa özgü olmadığının önemli bir göstergesidir.

Postmodernizm, bu dönemin felsefesini ya da anlayışını ortaya koymak açısından temel kavramdır. Bu felsefe diğer tüm kavramlara etkide bulunmakta ve kullanım amacına göre diğer kavramları meşrulaştırmaktadır.

Postfordizm, felsefi meşrulaştırmayı ekonomik bağlamda somutlaştırmakta ve değişimi somut olarak ekonomik bir çözümleme bağlamında ortaya koymaktadır. Felsefi ve ekonomik dönüşümün siyasete yansımaları "temsili demokrasinin krizi" ya da "radikal demokrasi" biçimindedir. Buna "postmodern siyaset" de demek mümkün kanımca. Buna göre, yönemsel anarşizmin gerçekliği

* Değerli hocam Doç. Dr. Cahit Emre'nin aziz hatırasına.

** ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Araştırma Görevlisi. sener@metu.edu.tr

yapıbozuma uğratması sonucu, temsil edilecek bir gerçeklik de kalmamaktadır. Bunun bir yansıması temsil krizi iken, bir yansıması da, bireyleri en iyi kendilerinin temsil edebileceği düşüncesi, yani radikal demokrasidir. Radikal demokrasi, herkese söz hakkı vermeyi vaat eder.

Yeni sağ, bu dönüşümün ilk öznesi ve ilk yürütücüsü olarak görülebilir. Yeni sağ dolayısıyla ki, postmodernizm son döneme damgasını vuran tüm anlayışların meşrulaştırıcısı olarak görülmektedir. Postmodernizm felsefesini, “özelleştirme ideolojisi” olarak kavramsallaştırılabilecek bir anlayış çerçevesinde yorumlayan yeni sağ, postmodernizm felsefesinin -bir boyutunu- iktidara getiren ideolojik bir duraktır. Ancak, yeni sol iktidarı göstermiştir ki, tek durak değildir.

Kamu hizmeti anlayışındaki değişimlere gelince, yukarıda sayılan anlayışların bir yansıması olarak karşımıza çıkmakta ve bunlarla bir koşutluk içinde bulunmaktadır. Artık, kamu hizmeti, tamamiyle özel sektör değerleri bağlamında yeniden şekillendirilmiştir. Bu bağlamda, “müşteri tatmini”, Muhafazakar Parti döneminin kamu hizmeti anlayışını anlatan en iyi kavramdır. YİP döneminde müşteri odaklılık yerini yurttaş odaklılığa bıraksa da, özel sektör değerlerinin kamu sektörüne uygulanması anlamındaki kamu hizmeti anlayışı -bir yönüyle- devam etmektedir. YİP’in buna temel katkısı katılımı ön plana çıkarmasıdır.

Tüm bu araştırma araçlarının bağlanacağı nokta, YİP’in anlayışını açıklamak ve *aslında YİP’in bir kırılma değil tam tersine (yeni sağı da içeren) bu dönüşümün devamı olduğunu ortaya koymaktır. Ancak bu devamlılık birbirinin kopyası olarak asla ortaya konamaz.*

“Yeni sağ ile ona rakip söylem ve pratikler arasında önemli paralellikler ve süreklilikler vardır. Ancak bu durumu yeni sağın sonsuz sürekliliğinin veya hegemonik gücünün bir göstergesi olarak değil de, hem yeni sağı hem de yeni solu içeren, yani farklı sağ ve sol versiyonların gelişmesine imkan tanıyan daha derin ve küresel nitelikli bir toplumsal dönüşümün göstergesi olarak yorumlamak doğru olur. Böyle bir analiz yeni sağı daha uzun dönemli bir dönüşümün ilk momentini, yeni solu da dönüşümün bir diğer momentini olarak anlamamızı sağlar” (Özkazanç, 2000).

Bu çalışmada ulaşılmak istenen ikinci bir nokta, *Devleti Modernleştirmek adlı Beyaz Kitabın anlayışını ortaya koymak olacaktır.* Postmodern dönem olarak kabul ettiğim bu dönüşüm içinde önemli bir yer tutan bu Beyaz Kitabın adında geçen “modernleştirme” kavramı da bu bağlamda açıklık kazanabilir. Kanımca, *buradaki modernleşme “günün koşullarına ayak uydurma” anlamındadır;* amaç modernliğin katı ve artık eskimiş kurumlarını yeniden diriltmek değildir. Zaten bu beyaz kitapla karşı çıkılan nokta da aslında kanımca “modern” dönemdir. Postmodernizm kavramının bu kitapta geçmemesinin bir nedeni olarak şu da ortaya konabilir: YİP’in gurusu Antony Giddens’tır ve Giddens’in bu kavramı değil de “ileri modernlik” kavramını kullanması, bir tercih olarak postmodernizmin kullanılmamasına neden olmuş olabilir.

Bu bağlamda, ilk ana bölüm, yaşanan dönüşümün felsefi, ekonomik ve siyasi bir çözümlemesini yeni sağ ve sol bağlamında yaparken, ikinci ana bölüm de bu değişimin Yeni İşçi Partisi'nde yansımalarının araştırılacağı Devleti Modernleştirmek adlı Beyaz Kitap olacaktır.

YENİ SAĞ'DAN YENİ SOL'A

Bu ana bölüm, Yeni İşçi Partisi'nin görüşlerinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla (Birleşik Krallık bağlamında) yeni sağ ve yeni solu incelemektedir. İlk olarak, büyük dönüşümün maddi temeli olan post-fordizm ile, yeni sağa temel hazırlayan ekonomik dönüşüm ortaya konacak ve Muhafazakar Parti'nin yeni sağ dolayimli kamu hizmeti anlayışı bu bağlama oturtulacaktır. İkinci bölümde, üçüncü yolun yeni sağ ile benzeşen ve ayrışan noktaları açıklanacak ve Yeni İşçi Partisi'nin kamu hizmeti anlayışının altında yatan ideolojik temel kurulmaya çalışılacaktır.

Büyük Dönüşüm ve Yeni Sağ

Özellikle 1970 sonrasında her alanda yaşanan büyük dönüşüm, yeni sağ düşüncenin hegemonyasını kurduğu dönemdir. Bu nedenle, büyük dönüşümün temellerinin ortaya konması, yeni sağ düşüncenin temellerinin de ortaya konması anlamına gelmektedir. Büyük dönüşümle birlikte ön plana çıkan yeni sağ, devlete yüklenen işlevleri ve devletin değişen rolünü, kamu hizmeti anlayışına ve politikalarına yansıtmıştır.

Büyük Dönüşümün Maddi Temelleri: Post-Fordizm

1970'lerde açığa çıkan, daha kesin söyleyişle 1973 petrol kriziyle simgeleşen, büyük dönüşüm süreci, kuramdan uygulamaya kadar bir çok konuyu devrimci bir şekilde etkilemiştir.

Post-fordizm kavramı, devletin ekonomiye sosyal amaçlı müdahalelerinin temel politika olarak benimsendiği sosyal ya da refah devleti anlayışının krizi olarak okunabilir. Bu krizin temel sorumlusu olarak refah devleti sanık sandalyesine oturtulmuştur. Verimliliğin düşmesine karşın ücretlerde ve kamu harcamalarında yaşanan artışlar, devletin mali krize girmesine neden olmuştur. Fordist dönemin devlet-emek-sermaye işbirliği kopmuş ve sermaye lehine bir güç artışı sağlanmıştır.

Ücret artışlarının arkasında yatan bir neden (üretkenlik artışının yanında) sosyal devlet anlayışı ise, diğeri de sendikal hareketin gücüdür. Bu nedenledir ki, post-fordist dönemdeki iki temel amaç devletin ve sendikaların gücünü azaltmak olmuştur.

Bu bağlamda, post-fordist döneme damgasını vuran süreç, emeğin parçalanması ve sendikasılaştırılmadır (Öngen, 1994). Bu süreç, ileri teknoloji kulla-

nımı ve dolayısıyla bilgi-yoğun içeriği nedeniyle, emeğin rolünü bilgisayar karşısında azaltmış ve istihdamı azaltıcı bir unsur olarak ortaya çıkmıştır. Bunun yanında, bilgi-yoğun üretim, sürekli istihdamı da gereksizleştirmiş ve vardiya sistemini özendirmiştir. Hizmet sektörünün ön plana çıkışı bu sürece içkindir. Post-fordizmin emek içi bir parçalanmaya yol açtığı da belirtilmelidir. Bu bağlamda, ileri teknoloji kullanan emeğe gereksinim artarken, bu kesimin niteliksiz işgücü ile olan bağlantısı azaltılmıştır. Dahası, işgücü içinde, yönetici kesimin ortaya çıkması, üçüncü bir emek içi parçalanmayı getirmiştir. Bu bağlamda ilk olarak işgücünün maddi dayanakları olan ücret ve istihdam azaltılmış, emek içi bir rekabet ve parçalanma süreci doğmuş ve böylece sendikaların gücü azaltılmaya çalışılmıştır. Ayrıca taşeronlaşma da sendikacılığın önünde bir engel olarak görülmektedir. Buna göre, sendikalar karşılarında tek bir işveren yerine üç işverenle mücadele etmek durumundadır: Taşeron işveren, ana şirket işvereni ve işveren sendikası.

Devlet ve emeğe yönelik karşı tavır fordist krize bulunan çözüm yoludur.

Çizelge 1. Fordizm ve Postfordizmin Özellikleri

Fordizm	Post-fordizm
1. Kitlesele üretim ve büyük ölçekli işyerleri	1. Esnek üretim ve küçük firmalarda artış
2. Emek yoğun üretim	2. Bilgi yoğun/ileri teknolojik üretim
3. Sanayi sektörünün ağırlığı	3. Hizmet sektörünün ağırlığı
4. Örgütlü emek mücadelesi	4. Emeğin parçalanma süreci/sendikasızlaşma
5. Sosyal devlet ve yüksek kamu harcamaları	5. Bekçi/jandarma devlet ve özelleştirme
6. Devlet-emek-sermaye işbirliği	6. Sermayenin egemenliği

Kaynak: Belek (1997) ve Harvey (1997)'den hareketle oluşturulmuştur.

Refah Devletinde Yaşanan Dönüşüm ve Devletin Değişen İşlevleri

Sermayenin egemenliğindeki yeni dönemde, devletin işlevleri arasında artık sosyal adaletin sağlanması olmayacaktır. Refah devleti, yukarıda söylendiği gibi eleştiri altındadır.

Çizelge 2. Devletin Değişen İşlevleri

Yüzyıl	18. Yüzyıl	19. Yüzyıl	20. Yüzyıl	1970 sonrası
İşlev	• Yasa ve düzen • Kamu finansmanı (ordu+yargı) • Merkantalizmin uygulanması	• Sanayi dönüşümünü sağlama	• Malların ve hizmetlerin adil ve eşitlikçi bir biçimde dağıtılması	• Sosyal ve ekonomik işlevlerde radikal değişim • Düzenleme ve denetleme

Kaynak: (Şaylan, 1994)'ten derlenmiştir.

Kötülüklerin kaynağı olarak görülen refah devletine çok yönlü eleştiriler söz konusudur. Bunlar ekonomik ve ideolojik olarak sınıflandırılabilir. İleride özelleştirmenin de gerekçeleri olacak olan bu eleştiriler üç başlıkta özetlenebilir (Syrett, 1999): İlk olarak, ekonomiye sık sık siyasal amaçlarla müdahale edilmesi, üretilen malların kalitesini olduğu kadar verimliliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. İkinci olarak, rekabet ortamının sağlanamaması ve dolayısıyla rekabetin sağlayacağı düşük fiyat, kaliteli ürün ve verimsiz çalışan firmaların pazar dışına çıkması gibi avantajların gerçekleşmemesi. Son olarak, kamu harcamalarının fazlalığı ve bütçeye getirdiği yük, sayılabilir.

Ancak, yöneltelen eleştirilerin yalnızca ekonomik içeriğe sahip olduğunu söylemek yanlış olacaktır. İdeolojik içerikli eleştiriler, yine piyasa kavramı etrafında dönmektedir. Bu anlamda, piyasa ya da pazarı yalnızca ekonomik içeriğiyle düşünmek yanıltıcı olacaktır. Buna göre (Özkazanç, 2000) merkezi bir güç olmayan, kimsenin kasıt ve zorlamasıyla işlemeyen piyasa, aritmetik refah toplamı anlamındaki adaletin oluşmasında en adil mekanizmadır. Adaleti bozan bir özne varsa, bu da devlettir. Yine aynı şekilde, madem ki gelirin yöneldiği merkezi bir güç yoktur, o zaman gelirin yeniden dağıtım anlayışı da kabul edilemezdir. Böyle bir davranış, bireylerin seçim özgürlüklerinin kısıtlanması anlamına da gelecektir. Devlete olan güvenilirlik de eleştiri konusu olmuştur. Bu bağlamda, refah devleti, zorunlu olarak devlet otoritesinin ve keyfiliğinin güçlendirilmesi ve dolayısıyla bireysel özgürlükler önündeki bir engel olarak görülür.

Sonuç olarak refah devleti sorunların çözümünde bir özne olmak bir yana bizatihi sorunun kendisi olarak görülmektedir.

Devletten beklenen artık, ekonomiden elini çekmesi ve 19. yüzyıl liberalizminin öngördüğü bekçi devlet işlevine geri dönmesidir. Rekabete ve piyasaya olan büyük vurgunun, eleştiri oklarını devlete olduğu kadar sendikalara da yöneltmesi mantıklıdır. Buna göre, sendikalar arz ve talebe göre şekillenmesi gereken ücretleri piyasa dışı bir güç olarak belirlemektedir. Devlete yüklenen sosyal nitelemesinin gerçekleşmesi için yapılan mücadeleler de bu bağlamda değerlendirilmelidir.

Devlete ve sendikalara yönelik bu anlayış, “bilimsel tezler” olarak kamu oyna duyuruldu. Sloganlar belliydi: Daha küçük devlet, daha iyi devlet; kürek çeken değil, dümen tutan devlet; daha az devlet daha çok özel teşebbüs; küçük ama güçlü devlet... Bu sloganlar, bilimsel tezler olarak vakıflar ve üniversitelerde işlendi, daha sonra medyaya yansıtıldı. (Washington Oydaşması) “Son aşama, söz konusu tezleri üreten akademik iktisatçılara, Nobel ödülü verilmesiydi” (Başkaya, 1999: 14).

Ortaya çıkan krizin “suçluları” belirlenince, üretilen çözümlerin de bu bağlamda oluşturulduğu belirtilmelidir. İngiltere’de bu amaçla özelleştir-

me/özerkleştirme ve sendikasılaştırma hareketi birbirine paralel olarak uygulamaya sokulan iki temel araç olmuştur.

Muhafazakar Parti'nin Kamu Hizmeti Anlayışı

Birleşik Krallık'ta iktidar, kaynağını Taçtan aldığından, tüm kamu görevlileri devletin değil, Tacın hizmetkarlarıdır (Austin, 1998: 2-3). Kamu görevlisinin hizmet ettiği bakana tam bir sadakatle bağlı olması bir ödevdir, bu sadakatin kaynağı yine Taçtır, zira bakanlar Tacın bakanlarıdır. (Bu anlamda, Birleşik Krallık'ta yurttaşlıktan (citoyen/citizen) ziyade uyrukluk (sujet/subject) söz konusudur.) Bu nedenledir ki, Tacın istenci doğrultusunda kamu görevlileri (Tacın hizmetkarları) görevden alınabilmektedir. Bu anlayış çerçevesi içinde, ceza yasası, kamu görevlilerinin bakan aleyhine herhangi bir eylemini meşrulaştırmak için kamu veya devlet yararı kavramlarının kullanılmasını yasaklamaktadır. Böyle bir gelenek yapısı içerisinde, 1979 yılında iktidara gelen Thatcher'ın ve Muhafazakar Parti'nin (MP'nin) benimsemiş olduğu kamu hizmeti anlayışında değişik bir felsefe ortaya konmuştur. Piyasanın kutsanmasının devletin işlevlerinde meydana getirdiği değişim yukarıda açıklanmaya çalışılmıştı. Burada, daha somut adımlar çerçevesinde bu değişim, MP'nin kamu hizmeti anlayışı bağlamında açıklanacaktır.

Piyasanın odağa yerleştirdiği bir ideolojik dönüşümde, kamu hizmeti anlayışında da bu kavramın merkeze alınması şartı olamayacaktır. En kısa ifadeyle, MP'nin kamu hizmeti anlayışı, özel sektörün kâr/maliyet anlayışının kamu sektörüne uygulanmasıdır (Austin, 1998:14-15). Bundan böyle kamu sektörü, özel bir şirket gibi verimli ve etkili çalışmak, fayda maliyet hesabı yapmak, buna uygun fiyatlandırmada bulunmak ve müşterilerine en iyi hizmeti sunmakla yükümlüdür. Müşteriler, en iyi hizmetin sunulup sunulmadığının denetiminde başat roledir.

Burada belirtilmesi gereken önemli bir nokta vardır. MP'nin asıl amacı demokrasiyi değil, piyasa mekanizmasını geliştirmektir. Yurttaşın verilen etkin konumlanış da bu anlamda demokrasinin iyileştirilmesi yönünde atılmış bir adım olmaktan ziyade, piyasanın iyi işlemesi için yapılmış bir düzenleme olarak yorumlanmalıdır. Amaç "küçük ama güçlü devleti" inşa etmektir. Buradaki güçlü devlet daha önce olageldiği gibi, merkezi ve otoriterdir. (Üstelik bu seferki uygulamalar sendikalara yönelik hareketler başta olmak üzere katılımı azaltıcı yöndedir.)

Muhafazakar Parti'nin kamu hizmeti ilkelerine bakıldığında şunlar ortaya konabilir (Özata, 1999: 4-5):

- Hizmet standartlarının belirlenmesi,
- Yurttaşın bilgilendirilmesi,
- Hizmetten yararlananların seçim hakkına sahip olması,

- Nezaketin ve yol gösterme yollarının varlığı,
- Hataları düzeltme ve şikayet yollarının belirlenmesi,
- Ödenen para karşılığı en iyi hizmetin sağlanması.

Muhafazakar Parti'nin kamu hizmeti anlayışını somutlaştıran program ve uygulamalarına kısaca bakacak olursak şunlar görülür (Özata, 1999): Muhafazakar Parti, MINIS (bakanlar için yönetim bilgi sistemi) projesi ile, bakanlıklarda en makul sürede en makul maliyette iş görülmesini amaçlamıştır. FMI (mali yönetim girişimi) mali girişimin örgüt içinden gelmesini öngörmektedir. Buna göre, kuruluş amaçlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi, yöneticilere sorumluluk yüklenmesi, yöneticilerin bilgili ve uzmanlık sahibi olmaları ve çalışanlar arasında da bilgili personelin bulunması bu projenin hedefleri arasındadır. Verimliliğe verilen önem, 1986'da Verimlilik Biriminin kurulması ile kurumsallaştırılmıştır. Bu birimin görevleri arasında, çalışmaların değerlendirilmesi, engellerin tespiti ve bunların raporlara dökülmesi vardır.

1988 yılındaki Next Step raporu, Muhafazakar Parti'nin en temel araçlarından birisi olan özerkliğe vurgu yapmakta ve ekonomi ile siyaseti birbirinden ayırmayı hedeflemektedir. Bu raporda yapılan üç temel tespit ve üç temel öneri şunlardır:

Tespit

1. Kamu hizmeti hem hacim hem ölçek olarak çok büyüktür,
2. Kamu görevlileri pasiftir,
3. Çok harcama olmasına karşın, bunun karşılığı alınamamaktadır.

Öneri

1. Özerk icracı kurumların kurulması,
2. Tecrübeli ve eğitilmiş personel,
3. Bakana karşı sorumlu yönetici.

1991 yılındaki Yurttaşlık Şartı, hizmet kalitesine yapılan vurgu açısından büyük önem taşımaktadır. Yurttaşlık şartında, hedef, hizmet kalitesini artırmaktır. Bu amaçla hizmet standartları belirlenmiş, müşteri hakları açıkça ortaya konmuş, şikayet yolları gösterilmiş ve hataların giderilmesi için önlemler alınmıştır.

Muhafazakar Parti'nin özerkleştirme gibi önemli araçlarından birisi de özelleştirmelerdir: Telefon 1984'te, gaz 1986'da, su 1989'da, elektrik 1990'da, demiryolu da 1993-1996 yılları arasında özelleştirilmiş ve bunlarla ilgili denetimin sağlanması için düzenleme kuruluşları oluşturulmuştur (Varin, 1997: 193-194).

Thatcher dönemi uygulamalarına bakıldığında çeşitli alanlarda izlenen politikalar şunlardır (Milne, 1994: 18):

Ödenekler : 1981'den bu yana, gelir ve toplumsal avantajlar arasındaki otomatik ilişki koparıldı, artık toplumsal avantajlar enflasyona bağlı kılındı. Devlet tarafından doğum ve ölüm nedeniyle verilen ödenekler, 1987'de kaldırıldı. İşsizlik ve hastalık tazminatları, en aşağı seviyelere indirildi. Aile yardımları donduruldu.

Emeklilik : Devlet tarafından garanti altına alınan oturmuş sistem, büyük ölçüde daraltıldı. 15 milyon Britanyalı özel sigorta şirketlerine sigorta olmaya teşvik edildi. Gelirin ortalama %15'ine düşen emeklilik aylıkları, 2020'ye kadar %7'ye düşürülecek(ti). Kadınlar için emeklilik yaşı, 2010'yılına kadar 60'tan 65'e çekilecek(ti).

Sağlık : Tamamiyle vergilerden karşılandığı için Avrupa'nın tek genel ve ücretsiz sağlık finansman sistemi güçsüzleştirilirken, yardımlar özel sigorta sistemlerine akıtıldı. Sağlık sektöründe, devlet ve özel sektörün aynı sağlık piyasasında bulunduğu iki vitesli sisteme geçildi.

Eğitim : Kamu sistemine akıtılan fonlar (burslar gibi) azaltılırken, özel sektöre yapılan yardımlar artırıldı. Okullara, devlet veya yerel yönetimlerin denetimi altında eğitim görmelerini öngören mekanizmadan çıkma seçenekleri tanındı. Okullarda, ücretsiz sıcak yemek dağıtımını kayda değer bir oranda azaltıldı.

Lojman : Milyonlarca kamuya ait lojman satılırken, yerel yönetimlere ve lojman kooperatiflerine aktarılan krediler kaldırıldı, lojman ödenekleri azaltıldı. Barınacak yeri olmayan kamu görevlisi sayısı 1979'da 210 bin 696'dan 1991'de 525 bin 513'e çıktı.

Sendikal Haklar : Sendikalı işçi sayısı 1979-1995 arasında %30 oranında azaldı. Sendikaların üst düzey ekonomik ve sosyal kararlara katılımı kısıtlandı. 1980'de closed shop (sendikalı olmayan işçilerin işe alınamayacağına dair kural) uygulamasına kısıtlamalar getirildi; inanç ve düşünceyle ilgili nedenlerle bir sendikaya girmeyi reddedenler sendika üyeliğinden muaf tutuldu. 1982'de sempati grevleri ve siyasi grevler yasaklandı. 1984'te greve gidebilmek için oylama sistemi öngörüldü. 1988'de oylama mecburiyeti getiren hükümler sıkılaştırıldı (Işıklı, 1999: 105-106).

Üçüncü Yol: Sağ ve Solun Ötesinde Alternatif Arayışları

Üçüncü yol kavramsallaştırması özü itibariyle, sosyalizm ve kapitalizm arasındaki yolu ifade etmektedir. Bu nedenle, sosyal demokrasinin de bir çeşit üçüncü yol olduğu unutulmamalıdır. Sosyal demokrat üçüncü yol ile üçüncü yolun yeni sol versiyonu arasındaki temel ayırım, kapitalizmin kabul edilmesidir. Bu bağlamda, yeni solda, artık sosyalizm bir amaç, bir ideal olarak ortaya su-

nulmamaktadır. Bununla birlikte, demokratik siyasal araçlara yapılan vurgu bir-biriyle benzeşmektedir. Sosyal demokrasi, işçi sınıfının devrimci özne olarak siyaset sahnesinde kalmasında bir geçiş sürecidir ve yerini yeni sol ile yeni toplumsal hareketlere bırakmaktadır.

Çizelge 3. Sosyalizmin Üçüncü Yol Versiyonlarına Evrimi

	Sosyalizm	⇒Sosyal Demokrasi⇒Anti-SSBC⇒	Yeni Sol
Amaç	Sosyalizm	Sosyalizm	Demokrasi
Araç	Devrim	Evrım/Reform	Evrım/Reform
Özne	İşçi sınıfı	Orta sınıf	Yeni Toplumsal Hareketler

Kaynak: (Petras, 2000: 19-35)'den hareketle oluşturulmuştur.

Sosyal demokrasi ve yeni sol arasında temel noktalardaki bu ayrım ve benzeşme, ayrıntılara inildiğinde, ayrışma yönünde ağırlık kazanır. Üçüncü yol klasik sosyal demokrasiden ayrıldığı kadar yeni sağ politikalara yaklaşır, ancak üçüncü yolun temel savı bu iki ideoloji arasında, iki ideolojinin yanlışlarını ayıklayarak üçüncü bir alternatifini oluşturmaktır. Bu bağlamda incelenmesi gereken, sosyal demokrasi ve yeni sağ ile benzeşen ve ayrılan noktalardır.

Çizelge 4. Sosyal Demokrasi, Yeni Sağ ve Üçüncü Yol

Sosyal demokrasi (eski sol)	Neoliberalizm (yeni sağ)	Üçüncü yol (merkez sol)
Solcu sınıf politikaları	Sağcı sınıf politikaları	Merkezin modernleştirilmesi hareketi
Eski karma ekonomi	Piyasa köktenciliği	Yeni karma ekonomi
Korporatizm: Devlet sivil topluma hakimdir	Minimal devlet	Yeni demokratik devlet
Enternasyonalizm	Muhafazakar ulus	Kozmopolit ulus
Güçlü refah devleti: "Beşikten mezara koruma"	Güvenlik ağı olarak refah devleti	Sosyal yatırım

Kaynak: (Giddens, 1998a: 21)

Her şeyden önce, gerek sosyal demokrasi, gerek yeni sağ, Giddens'a göre iki kutuplu dünyanın ideolojileridir ve günümüze uygun değildir. İlk ana bölümde açıklanmaya çalışıldığı gibi, dünya büyük bir dönüşüm içerisinde ve bu değişime uygun yeni bir ideolojik alternatif gereklidir, Giddens'a göre bu alternatif üçüncü yoldur.

Sınıf Çatışması, Yeni Toplumsal Hareketler ve Kozmopolit Ulus

Sınıf çatışmasının artık geçerli olmadığı bir dünyanın temellerinin atıldığı görüşü, üçüncü yola hakimdir. Bu durum, aslında postfordizme uygundur. E-

meğin parçalanma süreci olarak anlatılmaya çalışılan saptamalar, işçi sınıfının sınıf çatışmasındaki önderliğini erozyona uğratmıştır. Artık ön planda olan yeni toplumsal hareketlerdir.

Giddens'in vurguladığı nokta, sosyal demokrasiye uygun bir zemin hazırlayan homojen ulusal kültürlerin varolmayışıdır. Bu bağlamda öngörülen, kozmopolit ulus düşüncesi, ulus içindeki farklı kimliklerin tanınmasını ve güçlendirilmesini içerir. Bununla birlikte bu düşünce ne diğer ulusları düşman olarak gören muhafazakar milliyetçiliği, ne de eski solun öngördüğü enternasyonalizmi savunur (Giddens, 1998a).

Çok kültürlü heterojen yapılar ve bunun sonucunda ortaya çıkan yeni toplumsal hareketlerin yeni sol düşüncesinde ön planda olduğu söylenmişti. Giddens, sivil toplum kavramını kendi görüşünde en önemli dayanak noktası olarak tanımlar. Demokrasinin demokratikleştirilmesi amacını güden Giddens'a göre yapılması gereken, daha çok sivil toplumdur. Giddens'a göre, hükümetlerin toplumsal hareketlerden, tek konulu gruplardan, sivil toplum örgütlerinden ve diğer yurttaş girişimlerinden sürekli bir temelde yararlanması gereklidir (Giddens, 1998b: 52). Giddens'a (1998b: 48) göre, yeni toplumsal hareketlerin savunduğu alt-politikalar, geleneksel sol ve sağ kalıplarını aşar niteliktedir ve bu kalıplarla bu sorunlara yanıt bulunamaz. Çevre başta olmak üzere hayvan hakları, cinsellik, yurttaşlık hakları bunlardan bazılarıdır.

Bununla birlikte, yeni sağın eşitsizliğe sağlık veren uygulamaları da kabul edilemezdir. Eşitsizlik, toplumsal huzurun bozulması ve suç oranlarının artmasıyla sonuçlanabilir (Giddens, 1998b: 42). Yeni solda varolan ahlaki boyut burada hissedilmektedir. Bu bağlamda, yeni sol yeni bireycilikten söz ederken bunun asla ben-merkezli bir bireycilik anlayışı olmayacağını savunur. Bireycilik nitelmesine yeni kavramının eklenme nedeni bu ahlaki vurgunun yanında, küresel değişime yapılan vurgudur. Bu değişim içinde yeni birey, etkin olan ve etkinliklerinden sorumlu olan bireydir (Giddens, 1998b: 36-37).

"*Üçüncü Yol* teorisyenlerinin çıkardığı sonuç, sınıfı temel alan siyaset yapma biçimlerinin modasının geçtiği ve bireyin sadece haklarının değil sorumluluklarının da olduğunu vurgulayacak 'yeni bir siyaset anlayışın'a gereksinim olduğudur" (Yalman, 1999: 62).

Bu tutum, yeni solun "aile" anlayışında da kendisini göstermektedir. Küresel dünyada artık geleneksel (yani eşitsizlikçi, bireye değer vermeyen, çifte standartlı vs.) aileye yer yoktur, demokrasi aileden başlamalıdır (Giddens, 1998b: 89-98). Eşitlik, birey bilinci, barış ortamı, tartışılabilir otorite, karşılıklı saygı, özerklik, iletişim gibi kavramlar Giddens'a göre hem demokraside hem de ailede bulunması gereken özelliklerdir.

Girişimcilik ve ahlak temel vurgu olurken, aslında eşitsizliğin karşısına çıkarılan düşünce, klasik solun ortaya koyduğu “eşitlik”ten ziyade sosyal adalettir. Bu kavram, devlet müdahalesinin meşruluk temeli olmaktadır.

Yeni Karma Ekonomi ve Sosyal Yatırım Devleti

Klasik sosyal demokrasinin devlet müdahalesine olan olumlu tavrı ile yeni sağın olumsuz tavrı arasında bir yol çizen Giddens yeni sağın refah devleti eleştirilerine katılırken refah devletinin yok edilmesi düşüncesini kabul etmez. Giddens (1998b: 112-113), refah devletinin tepeden aşağıya demokratik olmayan bir biçimde kâr dağıtımında bulunduğunu, temel güdüsü koruma ve bakım olmasına karşın bireylere yeteri kadar özerk alan tanımadığını belirtir. Bazı refah kurumlarının bürokratik, yabancılaştırıcı ve verimsiz olduğunu söylerken yeni sağın refah devletine yönelttiği eleştirilere yaklaşır. Bununla birlikte bu sorunların refah devletinin yok olması için değil, onun yeniden inşası için nedenler olduğunu savunur. Yeni karma ekonomi, eskisinin aksine, birincil olarak devlet mülkiyeti ile özel sanayiler arasındaki dengeye dayanmaz. Yeni karma ekonomi, düzenleme ve düzenleme dışı bırakma arasındaki ve toplumsal yaşama ilişkin ekonomik olan ve olmayan arasındaki dengeye dayanır (Giddens, 1998a).

Giddens’a (1998b: 47-48) göre hükümet;

- Farklı çıkarların temsil edilmesi için araçların tedariki,
- Rekabet eden bu çıkarların uyumlulaştırılması için forum oluşturulması,
- Açık kamusal alanın yaratılması ve bunun korunması,
- Çeşitli kamusal malların sağlanması,
- Kamu yararının gerçekleştirilmesi,
- Tekel tehdidinin bulunduğu yerde rekabetin artırılması,
- Toplumsal barışın güçlendirilmesi,
- İnsan sermayesinin etkin gelişiminin desteklenmesi,
- Birinci işveren olarak doğrudan ekonomiye müdahale etmesi,
- Yurttaşların medenileştirilmesi (civilizing aim),
- Küresel amaçların gerçekleştirilmesi için vardır.

Görülüyor ki Giddens, piyasayı kutsamadığı gibi, bu amaçların gerçekleştirilmesi için piyasanın yeterli olamayacağını savunmaktadır. Giddens’a göre devletin yapması gereken, doğrudan yardım yerine, dolaylı olarak “insan sermayesine” yatırım yapmaktır. Bu anlamda kullandığı kavram “sosyal yatırım devleti”dir. Neo liberallerin, yatırımların baş düşmanı olarak gördüğü refah devleti anlayışıyla, doğumdan ölüme kadar güçlü refah devleti anlayışını savunan eski sol arasında, bakış açısına göre bu düşünce yeni sağa daha yakın olarak görülebilir:

“[Blair’in] Refah devleti programını açıklamasıyla kıyamet koptu. Yeni İşçi Partisi, programını açıkladığında, Refaha daha çok kaynak ayrılmasını bekleyenler hayal kırıklığına uğradı. Hükümet aksine, uygulamadaki sosyal yardım programından para arttırmayı bile planladığını açıkladı: Devletten yardım alanlar daha sıkı denetlenecek, sistemin suiistimali önlenecek, yardım alan tüm özürsüz, yaşlı ve uzun-dönemli işsizlerin, iş dünyasına kazandırılması için kurslar açılacak, yardımın hakedildiğinin kanıtlanması istenecek; gereksiz yere verilen yardımların kesilmesiyle kalacak para, eğitim ve sağlık hizmetlerinde kullanılacak. Devlet yardımlarının, haketmeyen kişiler tarafından yağmalandığını düşünen kesim, bu yaklaşımını olumlu karşıladıysa da, Yeni İşçi Partisi aleyhindeki ilk gösteri, toplumun en zayıf ve yoksul kesimine yapılmış oldu” (Aytaç, 1998).

Yeni İşçi Partisi’nin refah programı asıl olarak, “zorunlu çalışma” esasına dayanıyor. Bu durum İngilizce’de “welfare to workfare” olarak tanımlanıyor.

“Blair, ısrarla bu programın amacının yardıma bağımlı olarak yaşayan ancak aslında çalışabilecek durumda olanları, çalışma yaşamına kazandırmak olduğunu söyledi. Hatta, en az 6 aydır işsiz olan gençler için hemen pilot kurslar açıldı. Bu programa katılanlara birkaç seçenek sunuldu. Maaşı hükümetin ödeyeceği işlere sokulmak, okula gönderilmek, çevre programlarında, gönüllü kuruluşlarda deneyim kazanmak... İş görüşmeleri için, programa katılanlardan bazılarının çalar saat ve sık giysiler bile sağlanabilirdi. Hükümet, şimdilik 12 pilot programın olduğunu ama bunları yaygınlaştırmaya kararlı olduğunu söyledi” (Aytaç, 1998).

Muhafazakar Parti ile Yeni İşçi Partisi’nin “girişimcilik” kavramına farklı bakışı olarak da okunabilecek bu anlayış, son tahlilde “etkin yurttaş” düşüncesi noktasında iki partiyi birleştiriyor.

Demokrasiyi Demokratikleştirmek: Daha Çok Sivil Toplum

Giddens’a göre demokrasinin krizi aslında demokrasinin yetersizliğinden kaynaklanmaktadır ve bu nedenle demokrasiyi yok etmek değil tam tersine onu daha da güçlendirici yaklaşımlar sergilemek gereklidir. Bu amaçla hükümetler, yurttaşlarıyla doğrudan teması geçmeli ve yalnızca “ortodoks oy süreçleriyle” yetinmemelidir. Bu amaçla yapılması gerekenler (Giddens, 1998b: 72-75):

- Devlet ve yerel yönetim birimleriyle “aşamalı sorumluluk” (subsidiarity) paylaşımında bulunmak.
- Kamusal alanın genişlemesini ve bu amaçla saydamlığın ve açıklığın tesisini sağlamak.
- Yönetimsel etkenliği, hükümetin meşruluğunu yeniden kazandırmak için, işlerliği sokmak.
- Doğrudan katılım mekanizmalarına yer vermek.
- Risklerin yönetimi ve bunları bilimsel/teknolojik/katılımcı biçimlerde değerlendirmek.
- Sivil toplumu canlandırılmak.

Sivil toplumun yeniden canlandırılması; hükümet ile sivil toplum arasındaki işbirliğini, yerel girişimlerin güçlendirilmesini, üçüncü sektörün katılımını, yerel kamusal alanın korunmasını, topluluk temelli olarak suçların önlenmesi ve demokratik aileyi içerir (Giddens, 1998b: 79).

Aksak ve sorunlu olarak algılanan klasik demokrasi anlayışının temel varsayımları, altı maddede sıralanmaktadır (Fox ve Miller, 1995: 15):

1. Halk ne istediğinin ve neye ihtiyaç duyduğunun farkındadır.
2. Yarışan adaylar (veya partiler) alternatif ihtiyaç ve istek paketleri sunarlar.
3. Halk, kendisine en uygun pakete oy vererek bir temsilci seçer.
4. Seçilenler, kamu seçişini göz önünde bulundurarak yasalar çıkartır.
5. Halk, seçtiklerinin etkinliklerine büyük dikkat gösterir ve isteklerini gerçekleştirip gerçekleştirmediklerini denetler.
6. Eğer sonuçtan memnun ise aynı kişiye oy verir, memnun değilse kendisi için uygun olana oyunu verir.

Postmodern durumun özelliklerinden hareketle temsili demokrasinin eleştirisi şu şekilde yapılır (Fox ve Miller, 1995: 16-17):

1. Halkın istek ve ihtiyaçları, büyük bir oranda manipüle edilmektedir.
2. İmaj (görüntü), özden (içerik) daha önemlidir.
3. Çoğunluk oy atmazken, oy atanlar da ihtiyaç ve istem paketlerine oy atmazlar. Tek-konulu oy atma da yaygındır.
4. Seçim sonrası, seçilenler halkın isteklerinden ziyade lobicilerin ve özel çıkar gruplarının isteklerini yerine getirir.
5. Amerikalılar temsilcilerinin adlarını dahi bilmezler. Önemli olan 30 saniyelik spotlardır.
6. Seçtiklerinin yaptıklarından tatmin olup olmadıkları önemli değildir, kendi temsilcilerini yeniden seçerler.

Dikkat edilirse, yukarıdaki şemada oy hakkı değersizleşmektedir. Bu bağlamda, oy hakkının değersizleşmesi temsili demokrasinin krizinin en açık göstergesidir. Postmodernlerin aşırı kesimlerini dışarıda bırakırsak aslında demokrasi tartışması onun yerine başka bir şey önermek için yapılmıyor ki bu Giddens için de söz konusudur. Amaç, demokrasiyi daha yeterli hale getirmek ya da Giddens'in deyişiyle "demokrasiyi demokratikleştirmektir".

MODERNLEŞME VE YENİ İŞÇİ PARTİSİ

Yeni sağ ve solun açıklanmasından sonra, bunun Yeni İşçi Partisi'ndeki yansımalarına bakılabilir. Bu amaçla öncelikle modernleşmenin Yeni İşçi Partisi'ndeki anlamı incelenmelidir. Daha sonra, modernleşme ve yeni solun, kamu

hizmetine yansımaları Devleti Modernleştirmek adlı Beyaz Kitapla açıklanacaktır.

Modernleşmeci Sol

Modernleşme her şeyden önce, çağın koşullarına ayak uydurma anlamına gelir. Ayak uydurulması gereken dönem, (maddi temelini post- fordizmde bulan) postmodern dönem olarak betimlediğim büyük dönüşümdür. Dolayısıyla, postmodern döneme yani büyük dönüşüme uyarlanma, modernleşme olarak düşünülmelidir. Büyük dönüşüm sonucu solun uğradığı yenilgi Blair'in kullandığı anlamda modernleşme için çıkış noktası olacaktır.¹

Uzun süredir muhafazakar egemenliğinde bulunan iktidarın etkilerini iyi değerlendirebilmek için sol partiler, hem kendi programlarındaki hem de uzun dönem vizyonlarındaki modernleşme gereğini tartışmaya başladı (Telo: 2000: 139). "Parti sözcülerinin benimsediği deyimle, ortaya konulan *modernleşme projesi*, hem globalleşen dünya kapitalist sistemini veri alarak, ülke ekonomisinin buna ayak uydurması için gerekli düzenlemelerin yapılmasını, hem de dönüşümün gerçekleştirilebilmesinin ön koşulu olarak *siyasetin yeniden yapılandırılmasını* öngörmekteydi" (Yalman, 1999: 57). Dixon (1998: 50-51), bu bağlamda modernleşmeyi, neo liberalizmin gerekli tüm parametrelerinin kabulü olarak tanımlamaktadır.² Schröder ve Blair'in ortaklaşa açıkladıkları bildiriye kullanılan kavramlar yeni sağ özellikleri andırmaktadır: Devlet harcamalarında kesintiler, toplumsal sigorta sisteminin uyarlanması, iş çevrelerinin teşviki, işverenler ve mülkiyet üzerindeki vergilerde indirim, esneklik.³

Blair, zamanın gerisinde kalmış hükümet yapısının değiştirilmesi ve daha iyi hükümet etme biçimi için modernleştirmenin gerekliliğini belirtir. Bu gerekliliğin somut yansıması hükümet içinde sivil topluma yapılan vurgudur. Yeni İşçi Partisi'nin resmi tanımına göre "devleti modernleştirmek, yurttaşların ve işlerin önce geldiğine emin olmak anlamına gelir" (Cabinet Office, 1999: 23). Modernleşme düşüncesi Blair ile başlamış bir süreç değildir. Yeni İşçi Partisi (İP) içindeki modernleşme taraftarları 1983'te Kinncok'un liderliğe gelmesiyle başa geçti. İP içinde temelde iki sol fraksiyon söz konusuydu. Katı sol (gauche dure) ile militan sol ve ılımlı sol (gauche molle/soft left). İlimli sol, Kinncok'un önderliğindeki, Blair'in taraftarı olduğu modernleşmeci soldu (Dixon, 1998: 24-28).1983 sonrası yenilgiyi, Kinncok, katı solun savunduğu, kamulaştırma, sen-

¹ Blair ve Giddens, "postmodern dönem" kavramsallaştırmasını kullanmaz. Bu, kanımca, Giddens'in postmodern dönemi "ileri modernlik" olarak değerlendirmesiyle ilgilidir (Giddens, 1998c).

² Solun nasıl sol olarak kaldığını Bensaïd şöyle açıklıyor: Klasik sosyal demokrat yöneltlere arkalarını dönerek (Bensaïd, 1998). Bu anlamda şu kavram durumu özetlemektedir: Özelleştirilmiş Sosyal Demokrasi (La Social Démocratie Privatisée) (Vidal-Beneyto, 1999: 32).

³ Konuyla ilgili olarak bkz. Peter Schwarz, "Britain's Blair and Germany's Schröder present a joint programme: "The Third Way/Neue Mitte", www.wsws.org, (world socialist organisation web site), 17 June 1999.

dikal haklar ve anti nükleer kampanyaya bağlıyordu (Dixon, 1998: 39). Kinncok'la eski sola dair, kamu işletmelerinin millileştirilmesi, sosyal lojmanların, sendikal hakların, iş güvencesinin savunulması konumlanışından kopuş gerçekleşti ve Blair ile neo liberallerin kazanımlarına sahip çıkıldı (Dixon, 1998: 38-39).

1983-1992 arasında Kinncok, modernleşme projesini işletti ve sol karşıtlarını bu süre zarfında nötralize etti. Modernleşmeci solda, partinin kamuoyu önündeki imajını düzeltme amacı söz konusuydu ve bu amaçla iletişim kanallarıyla “verimlilik” mesajı verilmeye çalışılıyordu. 1994'te Blair ile bu mesaj daha da vurgulandı. Değişen bu imajın topluma yansıtılması için medya kullanıldı ki bu yöntem de aslında Thatcher'ı anımsatmaktadır. Yeni İşçi Partisi'nin sloganları şöyleydi: Yeni İşçi Partisi, üçüncü yol, kazanan solun partisi, düşünülme-yeni düşünmek, modernleş veya öl, geçmişin yeniden inşası, hayatı değiştirmek (Dixon, 1998). Blair'in basın ile olan ilişkilerini düzelttiğine dair en somut ve en son örnek, 2001 seçimlerinden verilebilir:

“İlimli muhafazakar çizgiyle tanınan The Times gazetesi ile saygın ekonomi gazetesi The Financial Times'ın, Yeni İşçi Partisi'ni desteklediklerini açıklaması Muhafazakar Parti'ye ağır bir darbe indirdi. Özellikle The Times gazetesinin başyazarısında Muhafazakar Parti'nin efsane isimlerinden eski başbakan Margaret Thatcher'a atıfta bulunarak ‘Yeni İşçi Partisi, Thatcherizmin birçok öğesini güçlendirmiştir ve bu parti reformcuların oylarını hak etmektedir’ demesi herkesi şaşırttı. Ekonomi gazetesi The Financial Times ise, Avrupa ile yapıcı ilişkiler kuran, güçlü bir ekonomi idaresi yürüten ve kamu hizmetlerini yeniden düzenleyen Blair'in ikinci kez aynı göreve seçilmeyi hak ettiğini yazdı. Muhafazakar çizgideki The Economist dergisi, ‘şu an desteklenmeyi hak eden tek muhafazakar politikacı Tony Blair'dir’ diye yazdı” (Milliyet, 2001).

“İmaj çok önemliydi [1997 Seçim] kampanya[sın]da... Parti yönetimi [Yeni İşçi Partisi] öylesine ileri gitti ki, milletvekili adayları için bir kıyafet yönetmeliği çıkararak, saç tarama şeklinden, küpe seçimine kadar her türlü ayrıntıyı kurallara bağladı. Herkesin duymak istediği şeyleri söylemeye programlanmış, tek bir falso vermeyen, gözünün içine dimdik bakan, her konu için belli bir bakış ve duruş tarzları bile varmış hissi uyandıran, moda dergilerinden fırlamış gibi görünen ‘sempatik’ adaylarla karşı karşıyaydınız. Independent'a göre, eskinin o sakallı, sandaletli solcuları gitmiş, yerlerine, okuma gözlüklü, rujlu, topuzlu, şık, genç ve tabii ki ‘on-line’ Yeni İşçi Partililer gelmişti” (Aytaç, 1998).

Modernleşme yolunda en önemli somut adım 1995 yılında değiştirilen ünlü dördüncü madde olacaktı. Yeni İşçi Partisi hem piyasanın hem de devletin sorunlu yanlarını eleştirmesinin bir sonucu olarak devletleştirmeyi bir amaç olarak benimsemedi. Temel düşünce “tekellerden kaynaklanan kötülükleri önlemek ve sosyal amaçları gerçekleştirmek”ti (Mandelson ve Liddle, 1997: 49).

Sendikalar arasındaki bağın gevşetilişi modernleşme yolundaki önemli adımlardan biridir, zira Yeni İşçi Partisi'nin kuruluşunda sendikaların rolü olduğu

hatırlanırsa eylemin büyüklüğü ortaya çıkar. Yeni İşçi Partisi kendisini artık yalnızca bir baskı grubunun hizmetinde değil tüm yurttaşların hizmetinde görmektedir. Bu anlamda “herkesin çıkarına” sloganı kullanılmaktadır. Bu ilişkinin gevşetilmesinde elbette sınıf çatışmasının reddi de etkilidir: “Modası geçmiş işçi-işveren ya da patron-hizmetli görüşüne artık yer olmadığı gibi, sendikalarla yönetim arasında, kurumsal bir çatışma görüşüne de yer yoktur” (Mandelson ve Liddle, 1997: 52).

Blackpool’daki Yeni İşçi Partisi konferansları artık maden işçileriyle değil, iş adamlarıyla, hukukçularla, iş yönetimi danışmanlarıyla dolup taşıyordu. (Bensaid, 1998) Tüm bunlara sendikalardaki güçsüzleşmenin de eklenmesi gereklidir: “Toplam sendikalı işçi sayısının 1979’da on iki buçuk milyondan, 1994’te yedi buçuk milyona, toplam çalışan nüfusun oranının yüzde otuza indiği bir ülkede, Yeni İşçi Partisi de artık sendikalarla olan ilişkilerini bu ‘gerçekleri’ göz önüne alarak düzenlemek durumundaydı” (Yalman, 1999: 63).

Tüm açıklamalar gösteriyor ki, modernleşme yeni bir toplumsal anlatıya ayak uydurmadır, bu yeni anlatının ilkeleri ise aşağıdaki gibiydi (Petrella, 1999: 3, italikler benim) ve Yeni İşçi Partisi buna kendi düşüncesi çerçevesinde uyum sağlamıştı:

1. *Bireyin*, yaratıcının, tüketicinin, üreticinin ilklığı/önceliği,
2. *Pazar* toplumunun kabulü,
3. Pazar mekanizması ve bireysel sorumluluk içinde *hakkaniyetin* gerçekleştirilmesi,
4. Özel girişimin ve özel sektörün dünya pazarına açılmasının desteklenmesi (*küreselleşme*),
5. *Sermayenin* ön planda oluşu (burada insan dahi “insan sermayesi” olarak ön plandadır).

Belirtilmesi gereken bir nokta da, Blair’in düşüncelerindeki belirsizliğe dair değerlendirmelerdir. Foreign Affairs’te (1997) yayımlanmış bir makalede dikkati çeken en temel nokta Blair’in düşüncelerinin yeniliğinin/somutluğunun araştırılmasıdır. Bu bağlamda “hissedarlık”, “toplulukçuluk”, “anayasal değişiklikler”, “Avrupa” ele alınıyor. Bu ana konuların temelini ise, Blair’in düşüncelerindeki “muğlaklık” oluşturuyor. Makaleye göre, Blair, değişim konusuna çok büyük vurgu yapsa da konuşmaları soyut kalıyor ve somuta dönüşmüyor. Aslında Avrupa konusunda da muğlak bir tavır olduğundan bahsedilen makale bugün yazılmış olsaydı, kesin tavırdan söz etmek gereğini duyacaktı. Anayasal değişiklikler konusunda Galler ve İskoçya’ya bir takım özerklik statüleri tanın-

dı. Avrupa konusunda, Avrupa Birliği'nden yana kesin tavır Yeni İşçi Partisi tarafından kondu.⁴

İkinci bir eleştiri, Yeni İşçi Partisi'nin özgürlüklere vurgu yapmaması ve dahası parti içi demokrasinin olmayışıdır. Dahrendorf bunun bir tesadüf olmadığını söylemektedir. Dahrendorf'a göre,

“Üçüncü Yol açık toplumlarla ya da özgürlüklerle ilgili bir şey değildir. İçinde garip otoriter bir taraf var ve bu, sadece onun pratiği için geçerli olan bir şey değil. Giddens, 'ikinci demokratikleşme dalgası'ndan söz ettiğinde aslında geleneksel demokratik kurumların yapılarının bozulması [yapıbozuma uğraması] işini kastediyor. Parlamentoların modası geçmiştir, referandum ve odak grupları onların yerini almıştır” (Dahrendorf, 1999: 46-47).

Yeni Sol'un muhafazakar vurgusu olmasına karşın, özgürlükler konusunda Muhafazakar Parti'yi aşan bir yönü olduğunu düşünüyorum. Burada şunu yinelemekte yarar vardır: Demokrasiyi demokratikleşmek amacını güden Üçüncü Yol, yalnızca demokrasinin geleneksel araçlarıyla yetinilmemesi gerektiğini belirtmektedir. Bu anlamda, demokrasiyi daha da demokratikleştirecek katılımcı yöntemler öngörülmektedir. Ancak, parti içi demokrasi konusunda sorunlar olduğu açıktır. Zaten bu durum, Kinnock ile başlayan aşırıların “notralizasyon”u sürecinin devamı niteliğindedir. Üçüncü Yol partilerini, Petras, oligarşik ve üyelerine daha az duyarlı olarak nitelemektedir (Petras, 2000).

Yöneltelen üçüncü eleştiri, sivil topluma yapılan vurgunun, aslında sermayenin devlet yönetimine katılmasını meşrulaştırdığı yönündedir. Üçüncü Yol kurları altında, anahtar devlet kurumları yaşamaya daha az bağımlı kılınmakla, aslında bu kurumların özel sektörün nüfuzuna daha çok açıldığı savunulmaktadır. Buna göre, “sivil toplum” düşük ücretli kesimin çıkarları aleyhine, özel sektör lehine, ideolojik bir içeriğe sahiptir (Petras, 2000: 35).

Yeni İşçi Partisi'nin Kamu Hizmeti Anlayışı ve Devleti Modernleştirmek

Yeni İşçi Partisi'nin kamu hizmeti anlayışı aslında Muhafazakar Parti'nin anlayışıyla paraleldir ve aralarında bir kopukluk yoktur. Ancak aralarında bir temel fark vardır: İlk ana bölümde açıklandığı gibi, MP'nin amacı demokratikleşme değil piyasanın işletilmesi idi. Her ne kadar yeni sağ, piyasayı ve müşteri tatminini ön plana alsada, hükümet yapısı içerisinde merkezi ve otoriter bir yapının sürdürülmesinden yanaydı. Bu tutum piyasanın her konuda bir denge sağ-

⁴ “Dışişleri Bakanı Robin Cook, Avrupa Reform Merkezi'nde yaptığı konuşmada, ‘Vatanseverliğin ve milli çıkarların İngiltere'nin güçlü bir ortak olarak Avrupa Birliği'ne tam katılımını gerektirdiğini’ söyledi. Euro karşıtlarının İngiltere'nin zayıf ve dışlanmış bir ülke durumuna düşüreceklerini savunan Cook, ‘Avrupa ile işbirliği yönündeki her fırsatı engellemek ulusumuza ve geleceğimize ihanettir’ dedi. Başbakan Tony Blair'in de bugün Londra Borsası'nda bankerlere yapacağı yıllık hitabında aynı konuyu ele alacağı bildiriliyor. Blair'in basına önceden dağıtılan konuşma metninde, ‘Kapımızın önündeki bir büyük stratejik ittifakın dışında durmak emsalsiz bir aptallık olacaktır’ ifadesini kullandığı dikkat çekti.” (*Finansal Forum*, 13.11.2000.)

layacağı fikrinden hareketle piyasaya olan dogmatik tavrın sonucuydu. Ancak Yeni İşçi Partisi'nin devam ettirdiği konu demokrasinin ikincilliği değil, piyasa mekanizması içinde, tekele izin vermemek kaydıyla, kaliteli ve sorunlara duyarlı kamu hizmetinin yürütülebilmesiydi. *Yeni İşçi Partisi, demokrasiyi demokratikleştirmek anlayışı içerisinde, yeni sağın eksik halkası olan demokrasi ve katılım konularını ön plana taşıyordu.* Böylece, postmodern dönemin düşünsel temelleri İngiltere'de tam anlamıyla somutlaşmış oluyordu. Benim tezim odur ki, *postmodern kamu yönetimi felsefesi ve ideolojisi yeni sağdan ziyade yeni solda tam olarak vücut bulmuştur*, çünkü özel sektör mantığının kamu sektörüne uygulanmasının yanında katılım felsefesinin de her alana yayılmasını amaç edinmiştir.⁵

Yeni İşçi Partisi'nin kamu hizmeti anlayışının somutlaştığı belge olan “Devleti Modernleştirmek” beyaz kitabı, Muhafazakar Parti ile olan sürekliliği ve ona yapılan eklemeleri içerir. Beyaz Kitapta beş ana başlık bulunur ki, bunlar Yeni İşçi Partisi'nin beş taahhüdüdür aslında (Cabinet Office, 1997: 7):

1. **Yönelti belirleme:** Yöneltilerde sürekliliğin ve ileriye dönüklüğün sağlanması için Yöneltiler Çalışmaları Yönetimi Merkezi kurulması planlanmıştır.
2. **Duyarlı (responsive) kamu hizmeti:** Amaç yurttaşların taleplerini karşılamak olduğundan, yurttaş temelli politika önerileri ön plana çıkmaktadır.
3. **Kaliteli kamu hizmeti:** Performansa ve kaliteli kamu hizmetine olan duyarlılık burada ön plana çıkmaktadır ve Muhafazakar Parti ile bu noktada benzeşmektedir.
4. **Bilgi çağı devleti:** Son dönemde gelişen bilim ve teknoloji dünyasının devlet içinde halkın daha iyi hizmete ulaşması için kullanılması amaçlanmaktadır.
5. **Kamu hizmeti:** Kamu görevlilerinin başarıları ödüllendirilecek ve aralarında etnisite/cinsiyet vs. gibi ayrımlara göz yumulmayacaktır.

Görülüyor ki aslında, Devleti Modernleştirmek, Üçüncü Yol düşüncesinin kamu hizmetine yansımış biçimidir.

Devleti modernleştirmede üç önemli amaç söz konusudur (Cabinet Office, 1999: 6):

1. Katılımcı, eşgüdümcü ve ileriye dönük yönelti belirleme,
2. Kamu hizmetlerinden yararlananları odak alma,
3. Yüksek kaliteli ve verimli kamu hizmeti.

⁵ Postmodern Kamu Yönetimi ve bunun felsefesine ilişkin olarak lütfen bkz. (Şener, 2000.)

Yeni İşçi Partisi'nin refah devletine yönelik eleştirilerinden daha önce söz edilmişti. Bu bağlamda, Devleti Modernleştirmek Beyaz Kitabı'nda görüldüğü üzere, İP, amaçlarına ulaşmak için önündeki engelleri de saptamıştır. Bu engelleri şöyle sıralamaktadır:

1. **Örgütlenme:** Örgüt yapısı kullanıcılardan ziyade sağlayıcıları hedef aldı.
2. **Atalet:** “Seçim sandığı”, eleştiri ve gelişim için yeterli değil.
3. **Girdilerin ön planda olması:** Amaç hep nasıl kendi fonumuzu artırabiliriz oldu, oysa nasıl daha iyi çıktı alabilir diye sorulmalı.
4. **Risk antipatisi:** Başarıya az ödül verilip, başarısızlığa çok ceza verildi. Bu da çekingenlik yarattı.
5. **Yönetim:** Halkın ihtiyaçları tam karşılanıyor mu diye düşünülmedi.
6. **Moralsizlik:** Sürekli özel sektör en iyisini yapar diyerek kamu görevlileri sert bir şekilde eleştirildi.

Kısa süreli olmayan, kurumsallaşmış, sorun-odaklı örgütlenmeyi amaçlayan Yeni İşçi Partisi, “Yönetim ve Yöneltili Çalışmaları Merkezi”nin (Center for Management and Policy Studies) kuruluşunu öngörüyordu. Böylece, “hükümetlerin politik vizyonlarını programlarına ve eylemlerine dökmesi suretiyle gerçek dünyada yapmayı umdukları değişiklikler” (Cabinet Office, 1999: 15) olarak tanımlanan yöneltili belirleme, Yeni İşçi Partisi'nin vizyonu ile yeniden kurumsallaşıyordu.

Yöneltili belirlemenin kurumsallaşması, İngiltere açısından yabancı bir durum değildir. 1955 yılında kurulan Ekonomik İşler Enstitüsü (Institute for Economic Affairs), 1970'lerde, yeni sağ düşünceye katkılar sağlayacaktı. Böyle bir model, Thatcher tarafından da benimsenince, 1974'te bu sefer Muhafazakar Yöneltili Çalışmaları Merkezi (Conservative Center for Policy Studies) kuruldu. (Parsons, 1995: 163) 1993 tarihi itibarıyla sağ, merkez ve solda yer alan önemli “think-tank” kuruluşları aşağıdaki çizelgede gösterilmektedir.

Çizelge 5. Birleşik Krallık'ta Hizmet Veren Önemli Think-Tank Kuruluşları

Sol	Orta	Sağ
Fabian Topluluğu		Yöneltili Çalışmaları Merkezi
İşçi Araştırma Departmanı	Hansard Topluluğu	Adam Smith Enstitüsü
Kamusal Yöneltili Araştırma Ens.	Yöneltili Çalışmaları Enstitüsü	Ekonomik İşler Enstitüsü

Kaynak: (Parsons, 1995: 166.)

Yöneltili belirlemede temel alınan ilkeler Beyaz Kitapta şöyle sıralanmıştır (Cabinet Office, 1999: 16-17):

1. Yöneltiler örgütsel yapılar veya varolan işlevler etrafında değil, amaçlar ve sonuçlar bağlamında belirlenecektir.

2. Yöneltiler dışlayıcı değil, dahil edici olacaktır.
3. Gereksiz yüklerden kaçınılacaktır.
4. Diğer yöneltiler hesaba katılacaktır.
5. Değerlendirme, yönetme ve iletişimle risk yönetimi geliştirilecektir.
6. İleriye dönük olunacaktır.
7. Deneyimden dersler çıkarılacaktır.

Yönelti belirlemede ve hizmetin dağıtılmasında izlenecek yol ise beş başlıkta belirtilmiştir: 1. Sorun (challenge), 2. Karşılaştırma, 3. Danışma, 4. Rekabet, 5. İşbirliği. Bu aşamalar, merkezi hükümet ile yerel yönetimler arasında görev paylaşımında kullanılacak ölçütler olacaktır. Bu aşamalar ayrıca, yerel yönetimlerin kaliteli kamu hizmetini sunmaları için, yerel hedeflerin belirlendiği ve bunların performans ölçümleriyle değerlendirildiği bir sistem olan “En İyi Değer” anlayışının yansımadır.

Çizelge 6: Kamu Hizmetini Sürekli Geliştirme Aşamaları

1. Sorun	2. Karşılaştırma	3. Danışma	4. Rekabet	5. İşbirliği
Hizmet, en iyi şekilde, örgüt tarafından verilmekte midir?	Kurumların verdikleri sözlerle fiili performansların örgüt-sektör, ülke temelinde karşılaştırılması.	Kullanıcıların ihtiyaçlarına duyarlı olmak, hissedarlarla birlikte çalışmak ve onları (müşteri + görevlileri) dinlemek	Hükümet en iyi hizmet arz edeni kullanılmalıdır (kamu, özel veya gönüllü sektör)	Örgütsel sınırları aşar bir biçimde, gereksinimler ve yöneltiler bütünsel olarak hesaba katılarak çalışılmalıdır.

Kaynak: (Cabinet Office, 1999: 40.)

Yukarıdaki çizelge, ulaşılmak istenen amaçları ve araçları özetler niteliktedir. Sorun tespiti, karşılaştırma ve rekabet aşamalarının sağlıklı bir biçimde yerine getirilebilmesi için, ölçümü sağlayacak “bilimsel” yöntemlerin ve yeni teknolojilerin kullanılması gerekmektedir (Bilgi Çağı Devleti). Duyarlı ve kaliteli kamu hizmetinin (Duyarlı [responsive] Devlet) sağlanması için, katılıma yapılan vurgu, danışma ve işbirliği aşamalarında hissedilmektedir (Katılımcı Devlet).

Hedeflere ulaşmak için öngörülen yöntemler, kanımca, “odaklanılan” unsurların incelenmesiyle sistematik olarak sunulabilir: 1. *Sorun-odaklılık*, 2. *Yurttaş-odaklılık*, 3. *Çıktı-odaklılık*.

Örgütlenme açısından önemli bir unsur olan *sorun-odaklı* yaklaşım, yönelti belirlemenin de ilk ilkesini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, örneğin, kadın sorunlarıyla ilgili olarak “Kadın Birimi”, suçlarla mücadele için “Suç Azaltma

Programı”, dışlanmayı engellemek için “Toplumsal Dışlanma Birimi” gibi sorun-odaklı örgütlenmeler tercih edilmiştir.

Yeni İşçi Partisi’nin önem verdiği konulardan birisi de, halkın katılımı ve bu anlamda halkın eleştiri araçlarının geliştirilmesidir. Örgüt içindeki atıl yapının bu yolla yok edilmesi gerektiğini düşünen Yeni İşçi Partisi, *yurttaş-odaklı* yönelti öngörmektedir. Bu amaçla, halkın sorunlarının dinlenmesi için 5000 temsilci grubun bulunduğu “Halk Panelleri”; yaşlı insanlar, kadınlar, etnik azınlıklar, aileler, özürlü yurttaşlar için ayrı ayrı programlar öngörülmüştür. Belirlenen yönelti stratejisinde kapsam açısından üç düzey öngörülmüştür: Ulus-grup-bölge. (Cabinet Office, 1999: 29) İlkine Doğrudan İstihdam Hizmeti, ikincisine yaşlı insanlar için daha iyi hükümet pilot çalışmaları ve üçüncüsüne Eğitim Eylem Bölgeleri örnek verilebilir.

Sorun ve yurttaşın sonra yaklaşımlarda odak olarak alınan üçüncü unsur “çıktılardır”. *Çıktı-odaklı* yönelti, kaliteli kamu hizmetinin gerçekleştirilmesi için oluşturulmuş yaklaşımlardan birisidir.

Kaliteli kamu hizmetine ulaşmak için Beyaz Kitapta öngörülen mekanizmalar şunlardır (Cabinet Office, 1999: 37):

1. Kapsayıcı Harcama Denetimi: Tüm kamusal harcamaları içine alan eşgüdümlü hedefler dizisinin belirlenmesi.
2. Kamu Hizmeti Anlaşmaları: Odağı girdilerden çıktılarına alan, hizmetlerin geliştirilmesi için sıkı hedeflerin gelecek üç sene için belirlenmesi.
3. Kabine Komisyonu: Devlet Bakanlıklarıyla ilgili olarak düzenli incelendiği komisyon.
4. Kamu Hizmetinde Üretkenlik Paneli: Özel ve kamu sektöründen uzmanların bir araya getirildiği, gerekli değişikliklerin tartışıldığı panel.
5. Yıllık Rapor: Parlamento ve kamu için ilerlemelerin özeti sunulması.

Kuşkusuz bu hedeflere ulaşabilmek için teknolojinin bu amaçla kullanılması gereklidir. Hizmetlerin 2005’e kadar %50’sinin, 2008’e kadar da % 100’ünün elektronik ortamda verilebilir olması hedefler arasındadır ve bu zaman dilimlerinin kısalmaya başladığı belirtilmektedir. 2002’ye kadar elektronik ortamda, yurttaşların, iş arama, vergi getirilerini öğrenme, sağlık konusunda bilgi alabilme gibi hizmetlerin yapılabilmesi düşünülmektedir. “Bilgi Çağı Devleti” olabilmek ve yedi gün yirmi dört saat hizmet sunabilmek için, veri standartları, dijital imzalar, arama merkezleri, akıllı kartlar, dijital televizyonlar, internet siteleri projeleri düşünülmektedir (Cabinet Office, 1999: 50-53).

Toplam kalite yönetiminin müşteri odaklı yaklaşımı, hem çalışanları (iç-müşteri) hem de müşterileri (dış-müşteri) içermektedir (Dalbay, 1999). Aynı yaklaşımla, kamu görevlilerinin gerek nesnel gerek öznel durumlarını iyileştirici

planlarının yapılması, *yurttaş-odaklı* yaklaşımın (yurttaşların yanında kamu görevlilerini odak almak üzere) ikinci bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamdan (*yurttaş-odaklı* yaklaşım) hareketle, Yeni İşçi Partisi, kamu görevlileri üzerinde oluşan moralsizliğin aşılması için uğraşmayı hedefleri arasına almıştır. Bu bağlamda, kamu görevlilerini isteklendirici yöneltiriler öngörmektedir: Terfi sistemi, performansa dayalı ücret, iş koşullarının geliştirilmesi bunlardan bir kaçıdır. Buna göre, yüksek yetenekli öğretmen, hemşire danışmanı gibi derecelendirmeler getirilerek yetenekli elemanların “onore” edilmesi düşünülmekte, bunun yanında performansa dayalı ücretlerle ücret tatmini de sağlanmaya çalışılmaktadır (Cabinet Office, 1999: 59).

Devleti Modernleştirmek Adlı Beyaz Kitabın Düzenleyici Kurumlar Açısından Bir Değerlendirmesi

Muhafazakar Parti döneminde temel araçlardan birisi olarak düşünülen icracı (özerk) kurumlar düşüncesi, Yeni İşçi Partisi'nde de devam etmektedir. Bundan önce şu söylenmelidir ki, MP döneminde, düzenleyici kurumların gerek sayısı gerek personeli ve dolayısıyla maliyeti sürekli bir artış içindeydi. 1975-1995 arasında, kamu görevlileri sayısında %30'a varan bir artış karşılık, düzenleyici kurumlar açısından 1990'ların ortalarından günümüze kadar düzenleyici kurum sayısı 135'ten 200'e, ve personeli de 14.000'den 20.000'e çıkarılmıştır. (Hood vd., 2000: 285-286) Yeni İşçi Partisi bu anlayışı devam ettirmiştir. Bunu yaparken, MP'nin başlattığı bazı düzenleyici kurumları devam ettirmiş, bazılarını lağvetmiş, bazılarını başlatmış, bazılarını da başlatmayı planlamıştır. (Hood vd., 2000: 286-289) Bunlardan ilki, Muhafazakarlar tarafından girilen ve Yeni İşçi Partisi döneminde de başlatılanlardır. Bu tip büyümenin iki temel örneği eğitim sağlayanları gözetimi altında tutan Eğitim Standartları Konseyi ve Hileli Kazançlar Müfettişlik Dairesidir. İkisinin toplam maliyeti yılda yaklaşık 11.4 milyon sterlidir. İkinci kategori, Muhafazakarlar tarafından başlatılıp Yeni İşçi Partisi tarafından bozulan düzenlemelerini içerir. Blair İşçi hükümetinin sorumluluğu altında kamu sektörü düzenleyicileri içindeki en temel bölüm, yerel otonom denetimindeki istisnalara sahip kamu sektörü okullarının gözetimi altında tutan Okullar İçin Fon Ajansı idi. Lağvetmenin mali duruma yansıması, yaklaşık 10 milyon sterlinlik yükün azaltılması yönündedir. Üçüncü kategori, Yeni İşçi Partisi tarafından girilen ve 1999 sonbaharına kadar başlatılan düzenleyici kuruluşlardır. Bu kategorideki ana hesap 3 milyon sterlin gibi, oldukça mütevazıdır. Buna, özellikle Başbakanlıktaki performans ve yenilik birimleri ile yeni Gençlik Adalet Kurulu ve çeşitli merkezi hükümet birimleri dahildir.

Kamu sektörü düzenlemesinin büyümesinde daha anlamlı olan dördüncü kategoriye dahil edilen kuruluşlar, yani, Yeni İşçi Partisi tarafından girilen fakat *Devleti Modernleştirmek* basımından öncesine kadar başlanmamış olan örgütlerdir (Ulusal Klinik İyileştirme Enstitüsü, İngiltere ve Galler için Sağlık Geliş-

tirme Komisyonu, Denetim Komisyonu içindeki En İyi Değer Teftiş Kurumu, Genel Öğretim Konseyleri, Standartlar Kurulu, Bakım Standartları Komisyonu). Bu unsurları bir araya topladığımızda, Blair hükümetinin ilk iki yılda duyurulan hükümet düzenlemelerine temel eklemelerinin net kapsayıcı maliyeti, yılda 40 milyon sterlinden ancak daha az ve 50 milyon sterline yakındır. Bu hesap, açıkça, artan bir biçimde düzenleyici kurumların devam edeceğini gösterir.

Sürekli artışın, denetimsiz bir biçimde olmasını engellemek için ilk olarak, *Devleti Modernleştirmek* düzenleme dışı bırakma koşullarının Düzenleme Dışı Bırakma ve Sözleşme Senedi'nin kamu sektörüne genişletildiğini duyurdu (Cabinet Office, 1999: 38).

İkinci olarak, uygulamaların birbiriyle tutarlı olması için eşgüdümüne önem verildi ve tüm ulusal denetim kurumlarını temsil eden Kamu Denetim Forumu ile daha modern ve daha kaliteli hizmet sunumu ile ilgili yollar aranması için yakın çalışmalar yapıldığı belirtildi (Cabinet Office, 1999: 37). “Bu, (Denetim Komisyonunun ilk günlerindeki gibi) farklı ve birbiriyle çelişen gündemlerin takip edildiği hiçbir ortak uygulama[nın olmadığı] ve hatta düzenleyicilerin kasti artışı ile, önceki yirmi yılın üzerinde kamu sektörünün düzenleyici büyümesinin *ad hoc* modeline karşı biraz tepkiyi öngörür” (Hood vd., 2000: 292).

Üçüncü ve son olarak, “güçlendirilmiş özerk düzenleme (enforced self-regulation)” resmileştirilmiştir. ‘Güçlendirilmiş özerk düzenleme’ öğretisi, iyi uygulayıcılar üzerindeki düzenleyici boyunduruğu hafifletirken, yersiz ve inatçılara karşı daha ağır düzenleyici palanganın yerleştirilmesini içerir.⁶

SONUÇ

Büyük dönüşümde ortaya çıkan iki temel sorun vardı. Mevcut kamu yönetimi örgütlenmesinin gereksinimlere yanıt verememesi ve yaşanan temsil krizi sonucu yurttaşların kamu yönetimini (siyaset de dahil) kendilerinin temsil edildiği bir yer olarak görmemesi.

Birleşik Krallık'ta ilk soruna yanıt Muhafazakar Parti'nin deyim yerindeyse “vizyon” değişikliğiyle çözüm bulundu. Buna göre özel sektör mantığı kamu sektörüne uygulanacak, kalite, verimlilik, müşteri tatmini gibi özel sektör kavramları kamu yönetiminde odak alınacaktı. Bu amaçla özelleştirme ve özerkleştirme politikaları gündeme getirildi ve uygulandı. Sosyal devlet anlayışı tamamiyle terk edildi ve denetleyici/düzenleyici devlet anlayışına geçildi. Bununla birlikte temsil krizine bir çözüm bulunamadı, çünkü bu politikalarda “katılım” hep arka planda kaldı. Hatta katılımdan hep “müşteri” tatmini anlaşıldı ve müşteri tatmini yönetime katılma anlamında değil, yönetimin ürünlerinin kalitesini denetleme anlamında kullanıldı.

⁶ “Düzenlemenin değişik tipleri, özerk düzenleme en aşağıda, düzenlemenin daha müdahaleci tarzları ortada ve en müdahaleci tipler üstte olmak üzere, bir piramid biçiminde düzenlenmiştir.” (Hood vd., 2000: 292.)

Postmodernizmin eksik halkası olan katılıma vurgu, Yeni İşçi Partisi (YİP) ile gerçekleşti. YİP, Muhafazakar Parti'nin kamu hizmeti anlayışını -yeni sol eklemelerle devam ettiriyordu ancak eklediği en önemli unsurlardan birisi de katılıma yapılan vurgu olacaktı. Yurttaş, yalnızca yönetimin denetleyicisi değil aynı zamanda bir unsuru olacaktı. Devleti Modernleştirmek adlı beyaz kitap bunu amaçlamaktadır.

YİP ile gelen bir başka yenilik yerelleşme yönünde atılan adımlardır. Bu amaçla İskoçya ve Galler'e birtakım özerklik statüleri tanındı ve kendi meclislerine sahip oldular. Bununla yetinilmeyerek "En İyi Değer" programları altında, yerel yönetimlerin geliştirilmesi ilke olarak benimsendi. Thatcher'ın merkezi devlete yaptığı vurgu, YİP ile boyut değiştirmiş oldu.

YİP'in yeniliklerinden biri de, Avrupa Birliği'ne olan olumlu tavrıdır. Muahafazkarlar'ın karşı çıktığı Avrupa Birliği, Yeni İşçi Partisi'nde bir hedef olarak görülüyordu. Hatta bu amaçla, güçlü sterlinden, "euro zone"a geçiş takvimleri dahi belirlendi. YİP'in 2001 seçimlerinde, öncekine benzer bir oy oranıyla gelmesi,⁷ bu düşüncesini gerçekleştirme yönünde bir onay olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte Britanyalı seçmenlerin çoğunluğunun AB'ye hâlâ soğuk olduğu söylenmektedir. Blair'in, Britanya mevzuatını AB ile uyumlaştırmak gibi düşünceleri de bulunuyor.

Blair'in, Britanya'da tüm devlet adamlarında olduğu gibi, Birleşik Krallık'ın bir dünya lideri olması amacı sezilmektedir. Yeni sol düşüncesiyle, "yeni" sosyal demokratların liderliğine soyunan Blair'in, Avrupa Birliği içinde daha etkili ve etkin bir Britanya yoluyla, AB içinde liderlik amacını güttüğü söylenebilir. Bir zamanlar Churchill'in AB'ye girmeyerek ulaşmak istediği dünya liderliğine (Ponting, 1996: 26-45), Blair, AB içinde etkili bir konumlanışla ulaşmak istemektedir.

Görülüyor ki, yeni sol versiyonları içinde "yeni dünya düzenine" ayak uydurmayı en çok benimsemiş sol, Yeni İşçi Partisi'dir ve üst üste aldığı seçim zaferleri de anlatmaktadır ki, Birleşik Krallık'ta hâlâ büyük bir destek görmektedir.

KAYNAKÇA

Austin, Rodney (1998), "Administrativ Law's Reaction to the Changing Concepts of Public Service," Peter Layland and Terru Woods (Eds.), *Administrative Law Facing the Future: Old Constraints and New Horizons*, Blackstone Press.

Aytaç, Aygen (1998), "Faust'un 365 Günü," *Yeni Yüzyıl*, 2 Mayıs 1998.

⁷ 659 sandalyeden, Yeni İşçi Partisi 413, Muhafazakarlar 166, Liberal Demokratlar 52, diğerleri 28 sandalye aldı. Önceki seçimlere göre sandalye değişimi sırasıyla -6, +1, +6, -1'dir. (Financial Times, 8 June 2001.)

- Başkaya, Fikret (1999), "Sunuş: Küreselleşme ve Kapitalizmin Müzminleşen Krizi," içinde Fikret Başkaya (Der.) *Küreselleşme mi? Emperyalizm mi? Piyasacı Efsanenin Çöküşü*, Ütopya, Ankara.
- Belek, İlker (1997), "*Postkapitalist*" *Paradigmalar*, Sorun Yayınları, İstanbul.
- Bensaid, Daniel (1998), "How Left is Left in Europe?" (traduit par Ed Emery) *Le Monde Diplomatique*, December.
- Cabinet Office (1999), *Modernising Government*, UK.
- Dahrendorf, Ralf (1999), "Üçüncü Yol ve Özgürlük: Avrupanın Yeni Merkezine Otoriter Bir Yön," (çev. Adil Baktıaya) *İktisat Dergisi*, Ağustos-Eylül.
- Dalbay, Özkan (1999), "Kamu Yönetiminde Müşteri Odaklı Misyona ve Vizyon," *Kamu Yönetiminde Kalite 2*, TODAİE, Ankara.
- Dixon, Keith (1998), *Un Digne Héritier: Blair et le Thachérisme*, Raison D'Agir Editions, Paris.
- Financial Times* (2001), 8 June 2001.
- Finansal Forum* (2000), "Blair'den Euro karşıtlarına azar," 13.11.2000.
- Foreign Affairs* (1997), "Blair And The New Left: A New Direction For Britain?" Vol. 76 Issue 2, March/April, s. 45-60.
- Fox, Charles and Miller (1995), *Hugh Postmodern Public Administration: Towards Discourse*, Sage Publications, London.
- Giddens, Antony (1998a), "After the left's paralysis", *New Statesman*, Vol. 127 Issue 4383, s. 18-21.
- Giddens, Antony (1998b), *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*, Polity Press, UK.
- Giddens, Antony (1998c), *Modernliğin Sonuçları*, (çev. Erdil Kuşdil) Ayrıntı, İstanbul, 1998.
- Harvey, David (1997), *Postmodernliğin Durumu*, Metis Yayınları, İstanbul.
- Hood, Christopher vd. (2000), "Regulation of Government: Has it Increased, is it Increasing, Should it be Diminished?", *Public Administration Review*, Vol 78, No. 2, s. 283-304.
- Işıklı, Alpaslan (1999), *İş Hukuku*, 3. Baskı, İmaj, Ankara.
- Mandelson, Peter ve Liddle, Roger (1997) *Blair Devrimi: Yeni İşçi Partisi Başarabilir mi?*, Boyut, İstanbul.
- Milliyet* (2001), 7 Haziran 2001.
- Milne, Seumas (1994), "Faire Régresser Les Acquis Sociaux Promesse Tenue Au Royaume-Uni" *Le Monde Diplomatique*, janvier, s. 18.
- Öngen, Tülin (1994), *Prometeus'un Sönmeyen Ateşi*, Alan, İstanbul.
- Özata, Yasemin (1999), *Muhafazakar Parti Döneminde İngiliz Kamu Hizmeti*, (Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara.

- Özkazanç, Alev (2000), "Yeni Sağdan Sonra: Yeni Sol, Siyasi İktidar ve Meşruiyet," *Araştırma Dergisi*, AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yıl 3, Sayı 3, Aralık.
- Parsons, Wayne (1995), *Public Policy: An Introduction to the Theory and Practice of Policy Analysis*, Edward Edgar, UK.
- Petras, James (2000), "The Third Way: Myth and Reality," *Monthly Review: An Independent Socialist Magazine*, Vol. 51 Issue 10, March, s. 19-35.
- Petrella, Ricardo (1999), "La Dépossession de l'Etat," *Le Monde Diplomatique*, Aûot, s. 3.
- Ponting, Clive (1996), "Churchill and Europe: A Revision," in. Robert Bidlieux and Richard Taylor (Eds.), *European Integration and Disintegration: East and West*, Routledge, London and New York.
- Schwarz, Peter (1999), "Britain's Blair and Germany's Schröder present a joint programme: "The Third Way/Neue Mitte",
<http://www.wsws.org/articles/1999/jun1999/thrd-j17.shtml>, 17 June 1999.
- Syrett, Dr. Keith (1999), "İngiltere'de Özelleştirme: Siyasal ve Hukuksal Temelleri," (çev. Bülent Duru) Ankara, (Yayımlanmamış konferans metni).
- Şaylan, Gencay (1994), *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge, Ankara.
- Şener, Hasan Engin (2000), *Bilim Kuramı Bakımından Postmodernizm ve Kamu Yönetimi*, (Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, 1999-2000 Yayımlanmamış Kamu Yönetimi Bölümü Lisans Bitirme Tezi) Ankara.
- Telo, Mario (2000), "European Social Democracy and the Third Way: Another View," *New Political Economy*, Vol. 5 Issue 1, March, s. 139-144.
- Varin, Katherine (1997), "Les Services Publics au Raoyaume-Uni," *Un Sevice Public pour les Européens? Diversité des Traditions et Espaces de Convergence*, Ministère de l'Equipement, des Transport et du Logement, La Documentaiton Française, Paris.
- Vidal-Beneyto, José (1999), "La Social Démocratie Privatiseé," *Le Monde Diplomatique*, juillet, s.32.
- Yalman, Galip L. (1999), "Avrupa Sosyal Demokrat Partilerinin Siyasal ve İdeolojik Yönelimlerindeki Değişimler: İngiliz Yeni İşçi Partisi Örneği," *İktisat Dergisi*, Ağustos-Eylül.